

Zelfselectie

Auteur(s):

Damme, E.E.C. van

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4059, pagina 463, 22 mei 1996

Rubriek:

Column

Trefwoord(en):

sociale, zekerheid

Minister Wijers heeft zich de afgelopen twee jaar een krachtig en dynamisch pleitbezorger voor meer marktwerking getoond. In een recent interview in *NRC Handelsblad* (4 mei 1996) ontvouwt hij zijn plannen voor de toekomst. Geïnspireerd door Schumpeter en Chandler komt de minister tot de conclusie dat Nederland zich uit de problemen weg moet investeren, het ambitieniveau moet hoger. In plaats van de noemer te verkleinen (kostenbesparing) moet de teller van de breuk vergroot worden. Om zo'n beleid van de grond te krijgen zijn meer ondernemers in de politiek nodig. "Als de typische partijpolitici het te zeggen hebben, komen we in een grijze middenkoers terecht", dan valt er niks leuks te melden en zakken we geleidelijk aan weg. De kroonprins van D66 suggereert dat zijn partij essentieel is om zo'n progressief, dynamisch beleid te implementeren: "VVD en PvdA zijn niet zo geïnteresseerd in groei, zij zijn dol op verdelingsplaatjes en storten zich telkens weer in discussies over koopkrachtplaatjes. VVD en PvdA profileren zich het best, maar de wijsheid zit vaker bij ons".

De werkelijkheid leert anders. Neem bijvoorbeeld het wetsvoorstel van het D66-kamerlid Van Boxtel om medische keuringen bij sollicitaties en het sluiten van verzekeringen aan banden te leggen om zo de rechtsbescherming van sollicitanten en verzekeringsnemers te vergroten. De overheid heeft een deel van het risico op arbeidsongeschiktheid naar het bedrijfsleven verschoven met als argument dat dit risico op de private markt goed (of beter) afgedekt kan worden. Dit is ongetwijfeld juist. Echter, de markt onderscheidt knollen van citroenen, indien mogelijk, en hangt een hoger prijskaartje aan hogere kwaliteit. De indiener van het wetsvoorstel geeft aan daarmee niet gelukkig te zijn, differentiatie is uit den boze en bijgevolg moet de markt in het gareel van uniformiteit gedrongen worden. Uit de memorie van toelichting spreekt gebrek aan kennis van fundamentele economische principes, en dus gebrek aan wijsheid. De markt laat zich niet zo gemakkelijk temmen.

Uitgangspunt van het voorstel is de rechtspositie van de keurling bij het aangaan van een arbeidsovereenkomst (ik zal levensverzekeringen buiten beschouwing laten) te versterken. Middel daartoe is de aanstellingskeuring te beperken zodat de potentiële werkgever weinig informatie over de toekomstige productiviteit van de sollicitant verwerft. Bijgevolg kunnen de bokken niet van de schapen gescheiden worden en het wetsvoorstel argumenteert dat de bokken (de 'slechte' risico's) daarvan profiteren. De economisch theorie leert echter dat het omgekeerde het geval is. Een gezonde werknemer kan niet laten zien wat hij in huis heeft en loopt het risico voor een kneusje versleten te worden. Het risico een kat in de zak aan te stellen kan de werkgevers doen besluiten minder vacatures te openen en in dat geval zijn zowel de bokken als de schapen slechter af. Als de markt op deze manier zou reageren (zoals reeds door Akerlof 25 jaar geleden in zijn 'knollen voor citroenen'-verhaal werd aangegeven) zou de wet dus eenduidig slecht zijn.

Gelukkig reageert de markt niet zo passief en laat zij zich niet zo eenvoudig temmen. Het wetsvoorstel stelt voor uitgebreide keuringen in opdracht van de werkgever te verbieden, maar spreekt niet over keuringen waarbij het initiatief bij de keurling zelf ligt. Het voorstel, eenmaal wet geworden, zal ertoe leiden dat individuen zelf het initiatief nemen om een keuring te ondergaan. Zoals men nu diploma, cijferlijst en aanbevelingsbrieven met de sollicitatiebrief meestuurt, zal elke sollicitant in de toekomst ook een volledig medisch rapport over henzelf verstrekken. Het is evident dat een sollicitant met allemaal tieren op zijn (medisch) rapport dat zal doen. Voor iemand met allemaal zesjes is het in eerste instantie minder duidelijk. Hij zal het echter doen omdat, als hij het niet doet, de werkgever kan denken dat er onvoldoendes op het rapport voorkomen en zijn kansen op de baan nog slechter zijn: elke sollicitant, hoe gezond of ongezond ook zal vrijwillig al zijn medische gegevens openbaren. Onder de nieuwe wet zullen meer medische keuringen plaats vinden dan in de huidige situatie. De wet bewerkstelligt precies het omgekeerde van wat ze beoogt. Een neven doel van de wet is de keurling te beschermen tegen confrontatie ernstig belastende kennis met betrekking tot zijn gezondheid. Ook op dit punt schiet de wet zijn doel voorbij.

Het voorbeeld laat zien dat er bij sommige van Wijers' partijgenoten een zekere angst voor meer marktwerking en meer dynamiek is, dat er een tendentie is tot een grijze middenkoers, tot behoudzucht. Deze angst leidt tot beleidsvoorstellen die het bestaande willen handhaven in een situatie waar deze status quo niet handhaafbaar is. Angst zit wijsheid in de weg en het resulterende beleid werkt averechts.

Voor een vooruitstrevend beleid zijn meer ondernemers in de politiek nodig. De taken en beloning van politici zou zo moeten zijn dat ook ondernemers het attractief vinden. Op dit moment is dit niet het geval: een politicus wordt beloond als een ambtenaar: het salaris is laag en de zekerheid van een baan in het bestuurlijke circuit is groot. Een verlaging van de zekerheid gekoppeld aan een verhoging van het salaris kan, via zelfselectie, tot meer ondernemers in de politiek en tot een beter beleid leiden.

